

Мик Савченко
Так наробкувалося 1-ше театральне
майстерня - Березіль.

Коли ви проходите по В.Підвальної вулиці,
в Києві, ви, напевне, звернете увагу на одноповерхо-
вий будиночок під №...¹⁵... . Особливо, коли ви мали до
нього особисте відношення...

Це було давно. Тепер його оточують багато-
поверхові будинки, що вирости за роки Радянської влади
і він здається вам ще меншим.

І от цей маленький будиночок був єдиним вог-
нищем української театральної культури на Україні: вищим
музично-драматичним інститутом імені М.В.Лисенка.

(В цьому будинку ("крошке") з невеличким залом-
аудиторією для занять, крихітною сценою для практичної
роботи і маленьким очікувальним фойє розміщені були:
український акторський відділ, російський акторський
відділ і фортеп'яний...)...

І в цьому "куточку" мирились музиканти, май-
бутні українські актори і майбутні актори російського те-
атру...

Як кажуть "в тісноті та не в обіді". Вузенькі
стіни цього учбового закладу мали широкі задачі в підго-
товці акторів і музикантів для української сцени. Єдиний
на всю Україну Державний вищий музично-драматичний інсти-
тут ім.М.В.Лисенка згуртовував талановиту молодь, що
прагнула служити рідному театральному мистецтву України.)

Важкий був час - це були двадцять років. Мате-
ріальна скрута студентів, часті зміни влад порушували
хід занять. (Програма не виконувалась.) Професура, що ли-
шалась в невеликій кількості, частенько йшла на жертви -
не отримувала зарплати довгий час. Це були справжні енту-

зіасти, серед яких на першому місці була наша, вельми шановна, М.М.СТАРИЦЬКА. (З нею я вперше познайомився в 1920 році, як) директором інститута ім.М.В.Лисенка.

В захваченому білогвардійцями Києві в 1919 році були ліквідовані всі українські установи, в тому числі і I-а Державна українська драмшкола, в якій я уже закінчив два курси і перейшов на третій. Закінчувати цю школу мені уже не довелося - вона так і не відродилася... Часті мобілізації білогвардійщини змусили мене поїхати до батька на село. Лише в 1920 році, поїмий заяві мене було переведено в інститут ім.Лисенка на II курс.

З того часу я узнав цю милу, симпатичну, багату життєвим досвідом, бувшу артистку "Імператорського театру в Петербурзі", М.М.СТАРИЦЬКУ, яку біля холодних грубок, укутану в зимову одезину, ми в охотю служали безліч цікавих розповідей з свого багатого життя і розроблювали вибрані для сценічної практики етюди із драматичних творів.

Навчання в ті роки було невимовно важким. Весь час ми опинялися в кризисному стані: кризис з опаленням, кризис на викладачів, кризис на книжки і т.д.

(Кризис, кризис, кризис...)

Як в калейдоскопі мінялися власті. Руїнувалася "стабільність професури", що встановлювалася на короткий час в інституті. Викладачі, яким треба віддати належне, часто - густо читали лекції "в борг", але не витримували такого " кризисного" стану і залишали інститут. Перерви були перманентним явищем. Невелика кількість професури: ЗАГАРОВ, СЛАДКОПЕВЦЕВ, ГАЄВСЬКИЙ, АЛЕКСАНДРОВ і ДЕРЕВ'ЯНКО

теж не могла довго утриматись і залишала свою "викладацьку діяльність", залишаючи інститут в бездіяльності.

Незмінною була тільки М.М.СТАРИЦЬКА. (Але, як кажуть, "один в полі не воїн".) Наш курс знаходився більше в "самодіяльному стані". Проводячи довгі часи в невеличкому фойє чи в пустуючому залі - аудиторії, ми (частенько ділились новинами,) розповідали один одному "події дня", чим були багаті ті часи. Одна з таких подій, що ми почули, внесла надію в наші серця.

В Київ, зі своєю ^{акторсь.} групою повернувся Л.КУРБАС.

Навчальний рік, що ми мали вже кінчати в 1922 році став для нас катастрофічним. Хто ж нас "випустить"? Професура розбіглася... Про Л.КУРБАСА ми дещо знали. Це організатор "Молодого театру", актор і режисер. Особисто мені довелося бачити декілька вистав за участю і в постановці Л.КУРБАСА, це "ЦАР ЕДІП", "ГОРЕ БРЕХУНОВІ", "ЙОЛЯ", "ЧОРНА ПАНТЕРА І БІЛИЙ МЕДВІДЬ" ...

Особливо залишилось в мене в пам'яті - це участь у виставі "ГАЙДАМАКИ", поставлені в дні Шевченківських свят весною 1921 року в театрі ім.Т.Г.Шевченка. Знали ми про Л.КУРБАСА, як театрального новатора, видатного актора і режисера. Постановка " ГАЙДАМАКИ" в інсценізації Л.КУРБАСА в 1920 році зробила величезний мистецький резонанс не тільки в театральних, але і в громадських колах.

Л.КУРБАС - от єдиний порятунок, що введе наш курс з кризового стану. Так запала думка в наші голови - запросити Л.КУРБАСА. І тут же поряд кралося сумніви - чи згодиться він. Хто буде розплачуватись? На яких умовах ми будемо його "експлуатувати". Виникло рішення - послати до

КУРБАСА, делегатів. (Така делегація була послана.) Ми з величезним нетерпінням чекали її повернення. В цю делегацію входили студенти: М. Домашенко, З. Пігулович і, здається, Ходимчук. (Яку відповідь дасть Л. КУРБАС - "цвяшком стояло в голові" в кожного з нас.) Делегація нарешті, принесла втішні вісті - Л. КУРБАС дав згоду вести наш курс. Нас було 14 студентів. (Тепер, з нетерпінням, ми чекали зустрічі з ним.) На другий день ми всі в чеканні... і ось на порозі нашої невеликої зали-аудиторії з'явився Л. КУРБАС з миловидною жінкою /як ми потім дізналися, це була дружина Л. Курбаса В. М. ЧИСТЯКОВА/. Організували йому стілик і стільці. З усіх кутків позбирали меблі для себе і приготувались слухати. Перш, ніж сказати слово, Курбас виклав на столик "табакерочку і сірники". Залізна коробочка, в якій, очевидно, колись був зубний порошок. В розкритій коробочці ми побачили махорку і нарізаний газетний папер для "закруток". Зкрутивши цигарку і черкнувши сірником, Курбас промовив: "І так, товариші, ми з вами почнемо вивчати акторську майстерність і значення театру в культурі кожного народу. Мені доведеться ознайомитись з вами і з вашими знаннями для того, щоб в подальшому планувати нашу роботу? Нам не можна було похвалитися "широкими" знаннями. (Перебуваючи в безперервному русі політичних змін, державних переворотів і перманентних нестачок професорсько-викладацьких кадрів, даремних просиджувань на "кафедри" - відсувало нас все далі й далі від потрібних знань, на театральних "підмостках", як акторів.) (Та невеличка кількість професури, що мала відношення до сценічної практики і майстерності слова - Загаров і Слад-

копєвцев - тех, самозвільнились, залишивши про себе пам"ять - один, Загаров, "неймовірного темперамента", що приводив до німого трепету студентів /особливо тих, хто заважав в роботі/, і ^{Другий}, Сладкопєвцев, віддано служивший "Мольпомені" - і щиро віддававший свою душу церкві, де він читав на кліросі "Свят. евангеліє /в церкві "Святого Георгія" / на Золетоворотській вулиці.)

Викуривши цигарку в процесі балачок, Курбас знову з газетного паперу зробив "самокрутку" (і в його прокурених пальцях знову спалахнув сірничок.) За балачкою він неодноразово запаливав сірника, якого не встигав доносити до "самокрутки" - він догорав в його пальцях. Ми розглядали його скромний одяг і, більш як скромні, потоптані черевики, (з якого виглядав голий палець правої ноги...) Ми дивилися на його, чудернацьке куріння махорки і думали: от який перед нами сидить прославлений "театральний режисер, новатор, про якого уже більше сказано за цей короткий період часу, ніж десятки років праці на сцені іншого режисера. Скромного, очевидно, в великих недостатках - (ми, впились, в його скромну фігуру.) Заглибившись в свої думки він не помічав, як ми кожному його рису старались "фіксувати" і те, що він розповідав усвідомити...

(Помітивши, що його "голий палець" привертає нашу увагу, він соромливо заховав свою ногу під стілець. Але, очевидно, для нього це була справа другорядна, на обличчі у нього весь час не сходила невимушена посмішка - проста, підкупаюча, що викликала у нас повне довір"я і ми слухали і слухали.)

Бесіду закінчено. Несподівано тов. Домашенко звертається до КУРБАСА: "Олександр Степановичу! Дозвольте спи-

тати...Скільки нам потрібно буде вносити плату?" Курбас очевидно, спочатку не зрозумів, про що його питають. Він похапливо перепитав. "Що...Що... ви сказали?" Домашенко повторив. "Скільки треба буде вам платити за лекції?" /За скрутою фінансового стану Інституту, ми оплачували лекції, іноді приватним порядком/. Я стояв невдалі і чув весь цей "діалог". Признатись, мені стало якось не по собі, коли я побачив обличчя Курбаса в цю хвилину. Він не відповів. Зробивши здивовані очі, вимовив щось подібне на якесь "междоментне", зтрусив "нагар" з цигарки, опустивши голову, двома ^{пальцями} натягнув на очі кепі, тихенько промовивши "до побачення" і поводі, тихою ходю, пішов до виходу.

Ми стояли немов приголомшені і не знали, як зреагувати. Катастрофа! Ми вже не знали, кого винити. Домашенка, який так відверто, необережно, звернувся до Курбаса, чи той матеріальний стан, що переживали ми разом з Інститутом...Багатьом з нас здавалося, що Курбаса ми в Інституті вже не побачимо. Все! Курбас ображений! Курбас не прийде! Треба було якось "дипломатичніше" підійти з цим питанням. Треба знати людину! Ех, торгаші! На другий день, коли ми зібрались в аудиторії, без віри в те, що побачимо Курбаса, несподівано на порозі з'явився Курбас. Нашим радощам не було меж. За тим же "організованим" столиком ми побачили Курбаса з незмінною коробочкою махорки і нарізаного газетного паперу. Він так же безперервно крутив цигарки і палив сірнички і складав на "купку" з недопалками і все говорив. Все для нас було новим, захоплюючим. І ми думали: так, мистецтво це величезна праця і духа,

і тіла", якого ще нам треба досягати і... довго.

Незабаром нас повідомила М.М.Старицька, що дирекція інституту запросила Олександра Степановича на постійну роботу - ректором українського акторського факультету. (Для нас ця звістка була до душі - тепер ми будемо мати уже стабільну професуру.) Узнайомившись з нашим колективом студентів /нас було 14 випускників/. Курбас запропонував усім нам продовжити навчання ще на рік, щоб випустити наш курс не в 1922 році, а в 1923. Нам зрозуміло було, що Курбас не міг відповісти, за такий короткий час зайняти з ним, як за своїх учнів.

(Ми й самі почували, що пройдений нами курс дав нам не багато через часті перерви, відсутності укомплектованої професури і т.д.. Нам хотілося більш повно пройти курс навчання під керівництвом Л.Курбаса) і ми погодились.

Незабаром ми почули ще про одну новину - наш інститут переводиться на Крещатик 53. В цьому помешканні уже була більша можливість розвернути роботу по всім відділам. Група акторів, що лишилась при Курбасі теж була викликана на тренування. Нам було запропоновано прийняти участь в студійних роботах цієї групи - це давало можливість "форсувати" упущений час в інституті. Під загальним керівництвом Л.Курбаса студійну роботу проводили його учні : Г.Ігнатович - акторська майстерність, В.Чистякова - пластика, Ф.Лапатинський - рух і фізкультура. Це зверх положеної програми в інституті. Очевидно, Л.Курбас на основі цих двох груп, мав намір організовувати театр чи студію - цього ще ми не знали. (Він, на нашу думку, уже брав приціл, так би мовити, планував на більш широку

роботу.) Людина широких масштабів і творчого горіння він не міг задовольнятися "крахоборною роботою викладача". І Л.КУРБАС діяв. (Україна під запером царського самовластя була найбільш на театральну культуру. Та невеличка кількість майже самодіяльних театрів, що мандрували "по городам и весям" складались з випадкових людей і не маючи матеріальної бази, розсипались заповнюючи біржу безробітних акторів. Акторська маса нагадувала ніби "перемещенних лиц", уходила з одного театру і, пришвартувавшись до другого, швидко залишала, не находячи ні художнього, ні матеріального задоволення.)

Театр М.К.Садовського перестав існувати.

"Молодого театру" теж не стало, але лишалась акторська маса, що прагнула до об'єднання. І 1922 року 22 березня з ініціативи Л.КУРБАСА таке об'єднання сталося - це мистецьке об'єднання "БЕРЕВІЛЬ" /скорочено МОБ/. Серед членів цього "об'єднання" ми бачимо: С.Бондарчука, Д.Антоновича, Н.Шевченка, Б.Бучку, О.Кригу, В.Василько, Л.Швачко і др. На основі цього товариства утворюється в Києві три майстерні. I-а майстерня /експериментальна/, якою керував Л.Курбас. II-га майстерня, що керував Ф.Лопатинський, з ухилом ексцентрики і цирку. IV-а майстерня, виробнича, організована з ^{акторів} стариків, що уже пропрацювали в деяких театрах. Наша група студентів, яка фактично злилась уже з групою Л.Курбаса, продовжувала навчання в інституті і паралельно працювала в I-й майстерні, виконуючи програму, яка була розроблена для студії. Це уже були експериментальні роботи, тренувальні імпровізації до постановки п'єси "Газ", "Кайзера про яку ми ще не знали.

КАНИКУЛИ.

І так, канікули 1922 року. Пора відпочинку для студентів, професури - пустують всі учбові заклади. Безліч часу буде пущено "на вітер". Чи міг дозволити Л.Курбас "загубити" цей довгий час. Адже за літній період можна децю-зробити. Прийнято рішення - продовжити навчання колективом. Базою вибрана Біла Церква. Л.Курбас запропонував і нам, хто мав можливість і бажання піти з ним. Більшість студентів погодилась. Вся група, що була з Л.Курбасом, і більшість наших студентів - склався досить солідний колектив в складі таких товаришів:

1. Л.КУРБАС
2. В.ЧИСТЯКОВА
3. Г.ГНАТОВИЧ
4. Н.ТИТАРЕНКО
5. Ф.ЛАПАТИНСЬКИЙ
6. Р.НЕЩАДИМЕНКО
7. А.СМЕРЕКА
8. Г.БАБІЇВНА
9. МАРИЧ
10. Б.ТЯГНО (студ.)
11. П.КУДРІЦЬКИЙ
12. М.САВЧЕНКО (студ.)
13. С.ШАГАЙДА
14. М.ДОМАШЕНКО (студ.)
15. Л.КАКЕРЕЦЬКА (студ.)
16. Г.КОВАЛЕНКО
17. О.МАРАТ
18. В.ПІГУЛОВИЧ (студ.)

- 19 - ПАРФЕНЕНКО /судя/
- 20 - ЗАТВОРНИЦЬКИЙ
- 21 - АВДІЄВА
- 22 - ВОЛОВИК /судя/
- 23 - А. ПОПОВ /судя/
- 24 - ЛОПКИНСЬКИЙ /брат/
- 25 - В. МЕЛЛЕР /художник/
- 26 - КУНІН /проф. пост. голосу/
- 27 - Я. БОРТНИК /режисер/
- 28 - ЧУЧКЕВИЧ /адміністратор/.

Поставало багато питань: де будемо жити? Де будемо працювати? З чого будемо жити? Матеріальної бази, взагалі, ~~не~~ було, але, сказати відверто, це нас не досить турбувало. Перед нами був прикладом "великий мандрівник" Л. КУРБАС і ми поїхали. Про Л. Курбаса в Білій Церкві знали, який залишив певний слід по гастролям і, взагалі, по роботі в студії, яка в подальшому рахувалась. Майстерня "БЕРЕЗІЛЬ" і керував нею Я. Бортник. Пішком йшли ми за конячиною з вокзала, яка везла наше "збіжжя" в місто. Зупинились ми в агрошколі. - Величезний будинок, казенного типу, огорожений високим залізним парканом і утопав в зелені величезних вікових дерев, уже пустував після роз'їзду студентів на канікули. Величезні класи, вбільшості були порожніми - не мали не тільки якоїсь меблі, але й парт.

Оце наша домівка і наш "університет".

Ініціативний адміністратор дістав соломи, яку було розіслано на підлозі і постелі були готові. Правда, чоловікам трохи "повезло", їм дісталась "кімната-клас", в якій лишилися парти, з них і були "еконструйовані" нари. Це при-

давало трохи трохи більше "комфорту" ніж у дівчат. Три кімнати було досить, щоб розмістити всю студію, що мала уже порядковий № 1 - Перша театральна майстерня "БЕРЕЗІЛЬ". Незвеличку кімнату з столиком і ліжком з парт виділено було для Л.КУРБАСА окремо на відстані від шумливої молоді, щоб не заважали в роботі. З харчуванням в першому часі було особливо скрутно. В "ліквідації" голодних днів нас рятувала добряча жінка, мати Надії Титаренко, яка мешкала в Білій Церкві. Вона запропонувала свою кухню і сама допомагала в готуванні страв /частенько зі своїх продуктів/. Головним чином це були обіди. Чудовим блюдом в ті часи, була у нас картопляна кашка, а особливо, коли удавалося дістати це вермишель. Вартували ми всі по черзі. Діставали продукти, допомагали носити "візку" майже через все місто - на обід. З нестачею посуду ми іноді ходили "на дом" до Титаренко. Поряд усіх цих "побутових діл" ми інтенсивно працювали над постановками, щоб якомога скоріше випустити на сцену. Спектаклі готувались двома групами. 1-ша група готувала: "Мірандоліну" - режисер Л.КУРБАС та "Сверчок на печі" режисер Л.КУРБАС.

2-го група працювала над спектаклями:

"Адвокат Патлен" Гольдоні, реж. Л.КУРБАС

"Анжело Тиран Падуанський" В.Гьґо, реж. ЗАТВОРНИЦЬКИЙ.

Я був в групі, що ставила "Патлена" і "Анжело".

В міру того, як спектакль був готовий, його показували в Білій Церкві, а далі вивозився на села і цукроварні. Час від часу наша матеріальна база поліпшувалась. В виготовленні цих чотирьох вистав у нас уже була можливість більше економити дні і більше віддавати часу на студійну роботу.

Розпорядок дня був поставлений в майстерні, як в учбовому закладі:

Підйом - 7 год.

Умивання.

Зарядка - 8 год.

Сніданок /!/ і робота.

На зарядку ми "вилазили" через вікно в сад - тут же був і спортмайданчик. Цим ми економили час, бо потрапити на майданчик - це треба було через подвір'я, обійти величезний корпус. З цього приводу була складена Ф.Лопатинським, пісенка: "У вісім ранку,

Ще до сніданку

Акторський рій...рій.

Через віконце,

В садок на сонце

Вибір як стій....

і т.д.

Після фізкультзарядки / по плану/ бігли на Рось купатись. Далі сніданок "що бог послав", а там робота, робота і робота. Працювали багато.

Роботу вели: Л.КУРБАС - практика сцени і акторська майстерність.

В.ЧИСТЯКОВА - пластика і танок.

Г.ІГНАТОВИЧ - техніка слова

Ф.ЛОПАТИНСЬКИЙ - фізкультура і акробатика

КУНІН - голос /постановка/ / / наїздом

В.МЕЛЛЕР - мистецтво / /

Індивідуальні задачі на етюди приймав Л.КУРБАС, та весь викладацький склад, присутність яких була обов'язкова.

Щосуботи і неділі ми двома групами виїздили на села і цукроварні з постановками. Прибуток від вистав йшов (на загальний "казан") на поліпшення харчування. При школі уже була можливість організувати кухню. Появилась і куховарка, як ми називали її Пані М. В поміч куховарці чергували як і раніше. Ходили ми на базар, закупували продукти, рубали дрова і т.п. Появилось своєрідне /неписане/ змагання - хто краще і смачніше /а головне, досита/ приготує обід. (Річ в тім, що жіночій половині набридла одноманітна страва: суп-лапша, картопляна юшка, чорний хліб - забажалось чогось делікатнішого.)

(Одного разу Олена Магат привезла з Києва, щось з "Дровського" пайка - маіс, муку, сахар, молоко / в банках/ і ще якісь продукти. Все це вона віддала на колектив. Хтось з жінок вніс "пропозицію" приготувати "делікатний" обід з подарених продуктів і жінки колективно взялись готувати вареники. В куплених вишень зварили величезний чан "фруктового супу", засипавши його маісом. "Супу" вийшло багато, але настільки рідкий, що він більше нагадував "закрашену водичку". Мізерна кількість вишень і рису нам не давало можливості розібратись, що то за "блюдо". Хлопці повірили на слово, що то "фруктовий суп". Наліпили дівчата і вареників, але на 30 чоловік потрібно було чимало муки і вишень, а всього цього не було - вийшло по п'ять невеличких вареників. Зато ефект був разючий. Невимовне "восхвалення" Магат і тих жінок хто вартував. От це обід! Слава куховарам! Молодці дівчата! Коли серед жінок панував "восторг", то серед чоловіків був надто "скептичний настрій", бо пару тарілок "закрашеної водички"

і п'ять вареничків - це було буквально -нічого, напівголодна страва. Після цього "делікатного" обіду, що його "з захопленням" з'їли, через ~~—~~ годину заспівали наші хлопці, що їм підсунули таку закуску, від якої вони голодні "як вовки". "Эх, нема краще смачної юшки з картоплі, та ще заправленої салом!" Говорили хлопці, зтискуючи свої животи пояском. Згадували, як я "умудрився" заготовити (на бюджетну суму в дві тисячі!) обід на три блюда. Оце був обід! Мовчали дівчата! Поводі зникав "восторг" і у них.)

Були деякі непорозуміння і з приводу вартування. Постанова була чергувати на кухні всім. Але в один з днів вартового на кухні не було, а допомагати конче треба було - робота стала. Хто ж вартувий? Оказалось - Ігнатович. Він відмовився від вартування на тій основі, що він викладає і "самозвільнив" себе. Це викликало обурення всього колективу. Справа дійшла на "суд". Л.КУРБАБА . Л.КУРБАБ дуже любив цього талановитого актора, який кинув ради мистецтва свою професію лікаря і пішов по більш тернистій стежці, але в ім'я загальної справи примусив його відвартувати. Були і інші неувязки. Постановку "Патлена" Білоцерківський глядач прийняв без ентузіазма, як надто умовну. Комедія Гольдоні була поставлена без декорації і бутафорії /якої, до речі, в ~~в~~колективі не було/, в умовному плані на музиці-пільки "Макса Ліндера". При відкритті завісі служки /цані/ робили перестановки, які потрібні були по ходу дії. Музика обумовлювала-рух дії. Ритмічно підтанцьовуючи, рухались всі актори і служки, що переходили на святкові танці, на природі, обумовлені сюжетом. Так на

очах. У глядача мінялись обстановка на сцені. Нам, виконавцям, всім дуже подобалась не тільки мелодія самої польки, а і те, що ми ніби і на роботі, і на "вечірці" з танцями.

Працювали ми з горінням, як селянські дівчата- "Хоч до ранку, аби з танцями". А от глядачам щось не сподобалось - чи п'єса, чи постановка, чи актори. Факт той, що ми всі пережили неприємні хвилини. Комедія, на яку ми покладали найбільше надій, до глядача "не дійшла". КУРБАС збентежений проходжав по зеленій алеї парку, мрійливо дивився на "небесні зірки", зітхаючи промовив: "А яке величне з мистецтв - це небо вкрите зірками - все решта "дрібниці", до яких ми даремно прикладаємо руки". Але робота зроблена! В рахунок списувати уже пізно. Якось збіглося так, що ми мали три дні /святкові/. Обидві групи роз'їхались по селах. І-ша група повезла вистави "Мірандаліна" і "Сверчок на печі". Нашій групі випало поїхати на цукровий завод /зараз не пригадую/ і село. Село велике, в якому був невеликий клуб зі сценою. Л. КУРБАСА в цьому районі добре знали і завжди з охотою приймали "Його трупу". Із-за складних обставин з транспортом, в село ми приїхали уже затемно. Об'явлена вистава "Ангело" не могла бути нашвидку обставлена - за відсутністю "оформлення" і вирішено було замінити "Патлєном", як менш складну в постановочному відношенні. Але тут виникла друга проблема - нема режля, а без музики "Патлєна" не можна пускати. Порекламентували нам заводський самодіяльний оркестр, але про польку "Макса Ліндера" він не мав поняття. Щось подібне до "польки-кокетки" він нам "видув". З кілометр уже загримовані, прийшли з села на завод, на ходу робили примірку" до оркестра і без кінця хвилювались. "Що вийде?"

В залі вже давно чекали глядачі. Почувши про заміну, глядач насторожився. На сцену хід був тільки через залу і ми, (з розписаними "мордами") пробивались через глядачів на сцену. Щоб не показувати себе занадто "смуценими" дехто з акторів дозволив собі "вольность", що видно глядачам несподобалось. І так ми повилазили на сцену уже з "підготовленою" атмосферою неприємності. Провал був "предрешен". Сцена була невеличка, на якій неможливо було розвернутись. "Полька-кокетка" була далека від дійсності. Оркестр весь час збивався з ритма, збиваючи і акторів. Рухатись під таку "музику" було "катастрофічно" неможливо, що викликало регіт серед найбільш сміхотливих акторів. В Залі було "гробове мовчання. З невимовними труднощами закінчили ми виставу і чекали поки розійдеться глядач. З пониклими головами проходили ми повз решту глядачів. В темну нічку, під парканом, по стежці пробирались ми в гримах до сільбуда на відпочинок. На ранок ми почули не досить приємні відгуки. Прозивали нас "самозванцями", а не "курбасістами". Вистава, над якою ми з такою охотою працювали, безглуздими обставинами була катастрофічно завалена. Адміністрація /зелена/ не змогла своєчасно забезпечити нормальну обстанєвку і престиж трупн. Курбаса був підірваний. З нетерпінням чекали ми вечірньої вистави. За день ми мали можливість підготуватись більш солідно. Афіша оповіщала, що на сцені сільського клубу буде поставлена трагедія В.Гюго "Анжело Тиран Падуанський". Велика частина заводського глядача, що прийшла на цей спектакль, була дуже вражена, що це, не подібна на вчорашню, вистава всім сподобалась. "Оце зовсім друге діло!" "Оце ми бачимо, що

"курбасісти". "Не зрозуміло, чого вони вчора так погань грали?"

(А нам було все зрозуміло, але глядачу до цього небу ніякого діла.) У нас залишався ще один святковий день. Треба ставити ввечері якусь виставу. А яку? "Патлен" залишив погане враження, брали сумніви, чи піде глядач - хоч це було і село.) Для "Анжело" не вистачить публіки, два рази підряд збору не зробить. Але прогуляти ми не маємо права. При таких обставинах нас влаштував любий збір. Риск, як кажуть, "благородна справа" і ми пішли на риск.)

Ставимо "Патлена". Але ставити на селі комедію "столь отдаленного времени", та ще поставлену "столь условно" режисером, глядачеві потрібно де-що "розтлумачити". І тов.БОРТНИК взявся "тлумачити". В театральнo-гумористичному плані, віддалену часом обстановку, характеристику персонажів і т.п. "Оскандалізувавши" всіх героїв комедії Гольдони, тов.Бортник перейшов на виконавців. Чого він тільки не нагородив! В плані "дотепу і гумору" він "скандалізував" всіх виконавців, що викликало реакції у глядача. Сміявся глядач, але найбільш сміялися ми за завісою. Я вперше побачив, такого "хохотуна", яким відірився мені т.Ігнатович - він буквально "качався" по підлозі сцени, виробляючи всі можливі кульбути. Дісталось тоді особливо Ігнатовичу, Риті Нецадименко і Сапченку...

Це був справжній переломний момент в нашому настрої і глядача на "Патлена" - спектакль дійшов до глядача. Сприймав він і служок, що робили перестановку речей на сцені при відкритій завісі. І рух під польку "Макса Ліндера" акторів, танці пастушків з пастушками. Веселоді жартівливого

пастушка, якого грав Б.Тягно. Глядач був задоволений, сміявся і аплодував. А тим більше були задоволені ми, що була музика /піаніно/, була ~~не~~ піаністка /хтось з наших/ і була пристойна виручка.

З того часу, такий метод подачі вистави зробив своє діло "Патлен", йшов завжди з успіхом. Переміна була разюча. Коли перед завісою об'явилася вистава: "Комедія Гольдони "Адвокат Патлен" в постановці Л.Курбаса, ¹ приємно було слухати інтенсивні оплески глядачів. Вистава проходила з успіхом.

Кінчалися наші канікули і гастрольні мандрівки по Білоцерківщині. Покидали ми гостинну Білу Церкву, повертались до Києва, щоб продовжувати навчання в Інституті.

Л.КУРБАС на той час вибрав до постановки в I-й майстерні "Березіль" "ГАЗ" Кайзера. Посилено велись трінажі, особливо ритміка слова, ритміка руху, фізкультура і акробатика. Залишена Біла Церква. Забутий весь наш "репертуар", що обслуговували ми Білоцерковчан.

Попереду нас чекали чергові задачі -творення нового театру, який уже виношував в своїх планах Л.КУРБАС.

Але Біла Церква наклала свій відбиток. Повертались ми згуртованим, дружнім колективом, а в дружбі і робота дружна.

Недаром у нас було "березільське" вітання - "Доброї роботи!".

Спогад з зошита М.САВЧЕНКА.

СВОБОДА

Державний музей
театрального, музичного
і народного мистецтва УРСР
Книга вступу 1552
інв. № 10022

9-1. 1966р.